

Kuntaudistus on ajankohtainen, ja muutaman vuoden kuluttua kuntia on varmaankin huomattavasti vähemmän. Monien mielestä yhdistymiset pienentäisivät valtionosuuksien ja tasoitusjärjestelmän tarvetta, koska köyhien ja rikkaiden kuntien erot tasoittuisivat niiden yhdistyessä toisiinsa.

Nämä ideat ovat harhateilla. Suurimmat erot eivät ole yhdistyvien naapurikuntien välillä, vaan maan eri osissa sijaitsevien kuntien välillä. Voimme ajatella pääkaupunkiseutua ja Itä-Lappia. Itä-Lapissa kaikki kunnat ovat köyhiä, mutta pääkaupunkiseudulla kunnat ovat suhteellisesti paljon rikkaampia. Tasoitustarve on vielä olemassa, vaikka kuntaliitoksia toteutettaisiinkin Itä-Lapin kuntien välillä, koska sama nettotarve maan muiden osien verotuloista olisi vielä olemassa.

Vastaavasti Metropolialueen yhdistäminen ei vähentäisi valtionosuusjärjestelmän tasoitustarvetta. Todennäköistä nimittäin on, ettei mikään yhdistetyistä kunnista olisi ollut tasoitusjärjestelmän saajapuolella. Koko maata ajatellen yhdistämällä olisi hyvin marginaalinen vaikutus tasoitustarpeeseen. Johtopäätös on, ettei voida motivoida kuntauudistusta sillä, että se vähentäisi tarvetta tasoittaa kuntien tuloja.

Toinen melko usein esiintyvä väite on, että kuntien huono talouskunto yleensä johtuu niiden tehottomasta toiminnasta. Totuus on kuitenkin, että kunnilla on hyvin vaihtelevia lähtökohtia toiminnalleen. Suurilla kaupungeilla ja niiden naapurikunnilla on yleensä pienempi etäisyys ulkomaisille markkinoille, suurten kuluttajajoukkojen markkinoille, laajoille työmarkkinoille, isojen yritysten pääkonttoreille ja yliopistojen korkeasti koulutetuille. Näiden kuntien on siksi helpompaa houkutella tuottavia yri-

Kolumni

Kenneth Snellman
Ekonomisti
Tehy
kenneth.snellman@tehy.fi

Kenneth Snellman toimi tutkijana Palkansaajien tutkimuslaitoksessa vuosina 2001–2006.

Valtionosuusjärjestelmä ja tasavertaisuus

tyksiä ja niiden myötä myös uusia korkeapalkkaisia asukkaita. Tästä johtuu se tosiasia, että kuntalaisilla eri kunnissa on keskimäärin hyvin eritasoisia tuloja, mikä vuorostaan näkyy heidän kotikuntiansa verotuloissa. Merkittävin tekijä kuntien taloudessa on siis kuntalaisten ansiotulojen taso. Siksi valtionosuusjärjestelmän tasoitusmekanismi on tarpeen. Se takaa, että kaikilla kunnilla on tietyt resurssit asukasta kohden.

Vaikka valtionosuusjärjestelmällä on etuja, sillä on myös heikkouksia. Esimerkiksi matalatuloiset eläkeläiset ja työttömät tarvitsevat paljon palveluja kunnalta. Rikkaat käyttävät esimerkiksi enemmän yksityisiä terveystalouksia kuin köyhät. Ikärakenteen ja työttömyyden vaikutukset on huomioitu valtionosuuksissa. Väitän kuitenkin, että yhteisvaikutusta näistä tekijöistä ja

alhaisesta keskimääräisestä tulontasosta ei ole huomioitu riittävästi tasoituksesta. Ei riitä, että näiden kuntien tulot ovat tietyllä minimitasolla, vaan köyhän ja syrjäytyneen väestön palvelutarpeita ajatellen kunnan tulojen pitäisi olla huomattavasti korkeammalla tasolla kuin kunnassa, jossa palvelutarve on pienempi.

Lähivuosien kehityksessä maan osien erot korostuvat entisestään. Työikäisen väestön keskittyminen ruuhka-Suomeen jatkuu, ja syrjäseutujen väestörakenne vanhenee nopeasti. Jotta voitaisiin järjestää palveluita tasavertaisesti koko maassa, olisi tarpeen antaa enemmän resursseja syrjäseuduille.

On myös tärkeää korostaa, että kuntaliitokset eivät mitenkään automaattisesti vaikuta kuntalaisten tulotasoon tai palvelutarpeisiin. Ne eivät automaattisesti lisää kuntalaisten mahdollisuuksia hankkia itselleen korkeaa ansiotuloa.

Kuntaliitos voi luoda mahdollisuuden tehostaa kunnan toimintaa ja sillä tavalla helpottaa työpaikkojen syntyä pitkällä aikavälillä. Ei ole kuitenkaan mitään perustelua uskoa, että tämä tapahtuisi itsestään.

Jotta kaikille kansalaisille tulevaisuudessa on mahdollista tuottaa yhdenvertaisia yhdyskuntapalveluja, on välttämätöntä, että verotulojen tasoitusmekanismi säilytetään valtionosuusjärjestelmässä. Kuitenkin väestön ikääntyessä ja segregoitua on myös tarpeen kehittää järjestelmää niin, että siinä otetaan huomioon se, miten matalat verotulot ja suuri kysyntä kunnan palveluista yhä useammin käyvät käsi kädessä. Parempi tasoitusmekanismi on siis tarpeen. ■